

Я. РУСКОВА
С. ХЪРКОВ
С. РУСКОВ
Ю. БЛИЗНАКОВА

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ



9.
КЛАС



- © Янна Павлова Рускова, Стефан Иванов Хърков,
Стефан Панайотов Русков, Юлиана Рачева Близнакова, *автори*, 2018
- © Владимир Марков Минчев, *графичен дизайн и корица*, 2018
- © Издателска къща „Анубис“ ООД, 2018
ISBN 978-619-215-293-2

СЪДЪРЖАНИЕ

Концепция за учебен комплект по музика за 9. клас	5
Примерно годишно разпределение.....	11
Насоки за разработване на методически модели на уроци.....	28

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

Благодарим ви, че избрахте нашия комплект по музика за 9. клас!

Екипът в издателството създаде за нашите ученици един изключително съвременен учебник, чиято основа са ДОС и учебната програма, актуални теоретични и методически основания, както и традиции при интерпретирането за нуждите на образованието на безкрайността на изкуството музика. Надяваме се, че предложението от нас ще ви даде опора за разгръщане на креативност при преживяванията от срещите с музикалното изкуство, при разгръщането на основните теми и работата за развитие и формиране на музикалната култура на деветокласниците.

В настоящата книга ние, отново го подчертаваме, предлагаме само основни насоки. Те дават един поглед – нашия, върху интерпретирането на заложеното в учебника. Всеки един урок (независимо от вида му – за нови знания, за затвърдяване) предполага опора върху една основна тема, но дава възможности за вариативност при конкретното му реализиране – методи, форми на работа, подходи и т.н. Затова винаги сме подчертавали, че не даваме категорични модели и не препоръчваме такива. Надяваме се, че усещайки и оценявайки потенциала на разгърнатото в учебника, ще направите възможно учениците и в 9. клас да се потопят в богатия свят на музикалното изкуство, да коментират, да отстояват позиции, да се вдъхновяват от музиката и да я чувстват близо до себе си.

Комплектът по музика за 9. клас включва

- учебник – книжно тяло
- електронен учебник, много електронни ресурси, включително всички песни за пеене и инструменталните им съпроводи; музиката, предвидена за слушане в час.
- книга за учителя

От сърце ви желаем успешна и удовлетворителна работа!

ОТ АВТОРИТЕ

КОНЦЕПЦИЯ ЗА УЧЕБЕН КОМПЛЕКТ ПО МУЗИКА ЗА 9. КЛАС

Комплектът по музика за 9. клас напълно отговаря на държавните образователни стандарти, на програмата по музика. Съобразен е и с възрастовите особености на деветокласниците – втори гимназиален клас след основно образование.

Основните акценти в работата предполагат разширяване на музикалната култура на деветокласниците чрез придобиване на нови знания, данни за историческото развитие на музиката, извеждане на нови музикални преживявания, като се разкрива по-богат и сложен музикален свят. Темите в програмата са ориентирани към откриване на пътища за духовната култура на човечеството. Проследяват се музикалното изкуство в неговата закономерност и художественото творчество, като се надграждат знания, умения и компетентности (ЗУК) по отношение и на историческия му аспект, и на връзките му с другите изкуства в разнообразни прояви в концертна зала, изложба, театър и кино като част от живота ни. Особено немалка част от тематиката в този клас представляват явления от популярната музика и култура – от недалечното минало и от днес. Отделено е достойно място на българската музикална култура – затвърдяват се ЗУК, но и се надграждат такива за композиторското, фолклорното и изпълнителското творчество. Мисленето и осъзнаването на процеси и явления в музикалното изкуство се насочват и към глобалното и локалното в проявленията ѝ. Важен акцент в цялостната работа е присъствието на съвременните информационни и дигитални технологии при работа, свързана с музикалното изкуство. Целенасочено е необходимо да се обръща внимание за екипността като принцип за успешност в работата, съобразяване с мнението на другите, стимулиране на креативно поведение и интерес към начините за търсене, съхранение и разпространение на музикална информация, за възможностите на съвременните технологии като фактор в развитието на музикалното изкуство.

Интерпретирането на програмните изисквания, изработването, структурирането и конкретното напълване на съдържанието на комплекта сме подготвили, ръководени и от наши принципни позиции, основавайки се на дългогодишния ни професионален опит (научен, педагогически и творчески). Учебникът за 9. клас е естествено продължение на заложените идеи, подходи, начин на изложение в учебниците за основна степен на образование и този за 8. клас. Специфичността на възрастта, на заложената тематика в учебната програма, на ограничения брой часове, но преди всичко на изкуството музика определят и нашите основни принципни схващания, интерпретирани в този учебник.

Нееднократно и за другите наши учебници сме заявявали, че най-важното в един учебник по музика е самата **музика** – тази, която ще звучи в часовете; тази, чрез която учениците ще навлизат в необятното изкуство музика; тази, чрез която учителите осъществяват целите и задачите на музикалното образование в общообразователното училище. Защото именно непосредственото общуване с музика дава възможност за развитие и формиране на музикална култура. И в 9. клас това не е по-различно. Нюансите произтичат от съдържанието на темите и същността на компетентностите като очаквани резултати, предложени в програмата.

Песните, които ви предлагаме, не са обвързани на всяка цена с определена тема, с определен вид урок. За разлика от музиката, която учениците ще слушат в подкрепа на съответната конкретна тема и която е разположена на съответната страница в учебника, песните са свободно представени – на отделни страници, между различни теми (така, както вече познавате подхода ни от учебника за 8. клас). Свободни сте да ги претворявате с учениците според вашата преценка и инвенция – педагогическа и творческа. Някои от тях сме подбрали така, че пряко се свързват с определена тема – например с развитието на поп музиката, на джаза, рока; на музикалния театър – оперета, мюзикъл. Други са насочени към развитието на българската музикална култура, към вечните наши песни. В учебника са включени 21 *песни за пеене*. Отново, както и при другите ни комплекти, сме подбрали песни от различни епохи и времена – от Възраждането до днешното ни съвремие, на утвърдени автори и артисти, с вариантни предложения на изпълнение и аранжimenti, български и от света. Напомняме, че вие сте тези, които преценявате кои песни в каква степен ще научите с учениците си – съобразявайки се както с възможностите им, така и с техните нагласи, желания, емоционални състояния.

На с. 6 песента „Докажи, че можеш ти“ е ярък израз на духа, силата, вярата в успеха на младите хора. Следващите три песни на с. 7 са един поглед към вечната тема за любовта – ТЯ и нейната песен за него „Поглед открит“, ТОЙ и неговата песен за нея „Миг от приказка“, ТЕ и тяхната обща песен „Едно момче, едно момиче“. На с. 12 и с. 13 са четири песни, посветени на България – от Възраждането до днес. С. 22 и 23 са посветени на популярната музика – в света, у нас, от зараждането ѝ и до днес, с поглед и към актуални музикални формати и конкурси. Българска народна песен със съвременен аранжмент, българска песен от поп музиката, но с фолклорна стилистика (затова и често считана за народна), съвременно претворяване на фолклорните ни традиции в съвременни поп песни – това ви предлагаме на с. 32 и с. 33. На с. 40 са разположени образци на оперета и мюзикъл, а на с. 41 – образци на нашата поп и рокмузика.

Музиката за слушане е разнообразна, предложени са достатъчно примери, така че да сте спокойни при интерпретиране и максимално обхващане на съответна тема. Важно е да звучи музика. Само така е възможно истински да се проследи развитието на музикалното изкуство – в неговата закономерност и художествена цялост. На някои места в уроците ви предлагаме изборът на музика да е ваш (символ *Изберете вие!*) – съобразно интересите на учениците, възможностите им за търсене по определени критерии, развитие на ЗУК за представяне на музика и т.н. Днес информационните технологии предлагат неизчерпаеми възможности и за визуализиране на музикалното изкуство в най-разнообразни форми – видео, мултимедия, анимация и т.н. Използването им от вас, както и въвличането на учениците в търсенето и създаването на подобни образци, само може да помогне в пътя към познанието и духовната култура. Включвайте и друга музика, не точно посочените от нас примери. Учебната програма го препоръчва и изисква в някои моменти. Важно е часът да е наситен с образци, представящи богатия свят на музиката, защото в музиката, в изкуството, в културата няма единно мнение, единно ценностно и оценъчно мнение. Познаването на световната музикална съкровищница и изразяването и отстояването на позиции относно явления в музикалната практика е същностен белег на музикална култура, което е основна цел на обучението по музика в

българското училище. Затова не ви предлагаме единно, алгоритмично разкриване на емоционално-образното съдържание на музикалните творби, на елементи на музикалната изразност, на подход при свързването на музикалните образци със съответна епоха или автор. Важно е всички наблюдения, задачи, анализи да са обвързани със *звучаща музика*, а не само с теоретично представяне на текстове, свързани с разглежданата тема.

Друга водеща линия в концептуалното разработване на всички наши комплекти свързваме с провокирането и развиването на *мисленето* на учениците – необходимо на всеки независимо от неговите възможности, предпочитания, стремежи. Защото само така и музиката като учебен предмет може да допринесе за цялостното развитие на индивида, за формирането на неговите ключови компетентности. В 9. клас специфичността на преобладаващата тематика изключително много предполага и изисква силна, целенасочена, когнитивна, но и творческа мисловна дейност. Продължава обхващането на развитието на музикалното изкуство във връзка и с други исторически процеси, с други сфери на обществения живот, с други изкуства – за изграждане на цялостна и единна представа въобще за света у учениците, за разкриване на общи закономерности в историческото и съвременното развитие, за осъзнаване на процеси и явления, на творчество. Затова продължаваме, както и в 8. клас, разполагането в страниците на уроците на линия на времето. Това в максимална степен подпомага цялостната ни работа, а не само дава информация. Атрактивното представяне на времето, музиката и други явления и личности в исторически или по-малък времеви контекст не само онагледява, но провокира мислене, форми на работа, самостоятелно или групово включване в разкриване с различни средства на определена тематика или музикално явление; помага за свързването на музикални процеси и явления с други от цялостната картина на света.

Необходимо е *формите и методите* на **оценяване** в 9. клас по музика да се съобразяват както с общите нормативни изисквания, така и със спецификата на музикалното изкуство, но и с изказаните ни до този момент принципни позиции. Необходим е баланс при отчитането на резултати от стандартни тестови форми на проверка и писмени работи, от установяването на желанието за музициране, участието в екипна проектна работа и стремеж за дейностна активна изява, от творческото отношение, положителното развитие. Не се съмняваме във вашата отговорност и креативност за провеждане на пълноценна оценъчна дейност, която мотивира, вкл. и за самооценка.

УЧЕБНИЯТ КОМПЛЕКТ

Учебникът по музика за 9. клас е съвременен учебник, изграден в логическа последователност, с необходимата ярка нагледност, атрактивност, интегративност.

Апаратът за ориентиране в учебника ясно насочва към структурата и същността на реализиране на целите и задачите на обучението по музика в 9. клас. Видовете уроци са открити ясно и това е продиктувано от изисквания за препоръчителен, конкретен брой на видовете уроци в програмата по музика.

АПАРАТ ЗА ОРИЕНТИРАНЕ ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕ НА УЧЕБНИКА

● Урок за нови знания

● Урок за преговор

● Урок за упражнения

● Урок за обобщение

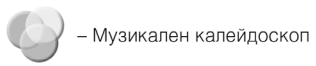
● Урок за наблюдение

● Урок за контрол

Ясно се разграничават обособени рубрики и основни дейности моменти за ученика.

РУБРИКИ

- музика за слушане
- музика за пеене
- под лупа



МУЗИКАЛНА АРЕНА – игрови и събъездателни задачи, групова и проектна работа

Текстове, различни от основната урочна статия, са представени в рубрики, със съдържание и задачи в подкрепа на основната тема, улесняващи работата с учебника и даващи допълнителна информация за понятия и факти към основната тема.

- Въпроси и задачи – насочващи мисленето, отношението, дейността на ученика към основни моменти от тематиката.

- Музикален калейдоскоп – рубрика за допълнителна информация по темата, интересни любопитни факти и текстове, свързани с нея.

- Музикална арена – за игрови и състезателни задачи, организирани като група или проектна работа.

Учебникът е структуриран в логична последователност.

В началото е обръщението към деветокласниците, запознаването с апарата за ориентирване, съдържанието на учебника. Съдържанието включва два формално разделени елемента: уроците за нови знания, за преговор, за обобщение, за диагностика, за наблюдения в извънучилищна обучаваща среда; музиката, предвидена за пеене.

Съобразявайки се с поставеното условие за процентно съотношение на видовете уроци, предлагаме следното разпределение:

Уроци за нови знания	НЗ	7 часа
Уроци за упражнение	У	5 часа
Уроци за преговор	П	2 часа
Уроци за обобщение	О	1 час
Уроци за наблюдение в извънучилищна среда	Н	1 час
Уроци за контрол и оценка	К	2 часа

Уроците за нови знания сме извели от програмата по музика – от формулираните в нея знания, умения, отношения, компетентности като очаквани резултати, от посочените нови понятия. В центъра на всеки урок за нови знания присъства *една основна тема*, която определя и наименованието му. Уроците за *упражнение* следват тези за нови знания. За тях сме предложили заглавия, които отразяват в различна степен и с различен подход тематиката за затвърдяването на основната проблематика. Лесно разпознаваеми са уроците за *преговор* и *обобщение* (съответно 2 и 1 бр.). Включват различен тип задачи – различно когнитивно ниво, изискващи различен тип мислене и проява на ЗУК. Обобщителният урок в края на срока сме организирали в различни таблици, даващи възможност за обобщаване ЗУК. В страниците за *контрол*, предназначени за началото и края на срока, в който се изучава музика, традиционно за нашите учебници предлагаме вариант на осъществяване на оценъчна дейност „Можем да се оценим сами“. Този подход дава възможност за активна, интересна, атрактивна форма на включване в оценъчна дейност – за самооценка, за отговорност, за творческо отношение. В последния урок за контрол в максимална степен сме се постарали да се обхванат всички нюанси и изисквания на учебната програма за очаквани резултати от обучението в края на класа.

За *наблюдение в извънучилищна среда* сме предвидили урок, свързан с възможностите на съвременните дигитални музеи за нашето духовно израстване. Страницата за този урок сме разположили в края на учебника. Възможно е да го реализирате в друго време, което ще съобразите вие, независимо и от нашето конкретно предложение в

годишното разпределение. Традиционно насочваме работата в този тип уроци с примерни въпроси, които могат да са само основа за размисъл и доразвиване.

Съдържанието на всеки урок от различен вид в учебника се разгръща в конкретни, разпознаваеми основни дейности посоки, намерили и своеобразно дизайнерско решение: музика за слушане – основа за разгръщането на часа; знания за музиката и музикалното изкуство – в урочна статия или в *Музикален калейдоскоп*, в изведена информация в линия на времето, в изображения и различен илюстративен материал; въпроси и задачи – различни по трудност, по начин на изпълнение, предразполагащи индивидуално или групово участие, изискващи различни усилия, различно внимание и концентрация, различен вид дейност за реализирането им, в едноименната рубрика или в *Музикална арена*; богат илюстративен материал визуализиращ и провокиращ различни дейности. Вече аргументирахме песните, които сме предложили и може да изпеете с учениците по ваше усмотрение. Как ще ги комбинирате, как ще организирате самото протичане на часа, зависи от вас и от вашите ученици. Целите и задачите за всеки час много детайлно, достатъчно подробно и категорично разкриващо същността на урока сме посочили в примерното годишно разпределение – в графите *Очаквани резултати* и *Контекст и дейности*. Там сме предложили и цялата музика, която сме подготвили, както и примерното наше разпределение на песенния репертоар. А дали конкретният час ще започне със звучаща музика, с атрактивно представяне на музикално явление, с конкретен творец, със запознаване с нови жанрове и т.н. – зависи от вас.

Работата с *линията на времето* продължава по предложените от нас опорни моменти още от 7 клас:

- *открояване на граници в историческото време;*
- *велики личности, явления, несвързани пряко с музиката* (но понякога индиректно – да), даващи облика на епохата; в този случай се търсят и актуализират знания от други предмети, провокират се изследвания, развиват се ключови компетентности, проявяват се творчески способности и умения;
- *личности, явления, конкретни творби, свързани с музикалното изкуство* – допълващи основните знания на страницата, представени в урочната статия.

Всеки един обект от линия на времето, група от обекти, различни категории обекти могат да са основа за различни творчески по своята същност задачи – индивидуални, групови, екипни, проектни.

Много са възможностите, към които ви насочваме за работа със съвременни дигитални и информационни средства и източници – за търсене, обобщаване, представяне на информация, вкл. и аудио, свързана с изучаваното.

Електронният учебник включва вариант на книжния учебник, цялата музика от учебника (песни, инструментални съпроводи, музика за слушане), както и други ресурси: задачи – за наблюдение, анализи; за посочване на избираем/и отговор/и; за групиране, свързване или комбиниране; за дописване и допълване на информация; за активизиране на музикалната памет; допълнителна музика и информация за нея.

Всички творби за слушане, песни за изпълнение и инструменталните им съпроводи в MP3 формат, качени на електронната платформа към електронния учебник.

ПРИМЕРНО ГОДИШНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

Училище

Град

Утвърждавам:

Директор:

(име и фамилия)

ПРИМЕРНО ГОДИШНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО МУЗИКА ЗА 9. КЛАС, ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ПОДГОТОВКА ПРЕЗ УЧЕБНАТА ГОДИНА

Годишен хорариум: срочен: I срок – ... часа

Уроци за нови знания	НЗ	7 часа
Уроци за упражнение	У	5 часа
Уроци за преговор	П	2 часа
Уроци за обобщение	О	1 час
Уроци за наблюдение в извънучилищна среда	Н	1 час
Уроци за контрол и оценка	К	2 часа

Годишен хорариум: 18 часа

Изготвил:

(име и фамилия)

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	1	Какво знаем за музиката	П	Актуализиране на знания, умения и компетентности (ЗУК).
2	2	Можем да се оценим сами	К	Демонстриране на основни знания за музиката. Проява на музикални способности, на умения и компетентности.
3	3	Нови пътища в европейското музикално изкуство на XX в.	НЗ	Познаване и осъзнаване на развитието на музиката и новите явления в нея през XX в. Осмисляне на белезите, откриване на разлики в стиловете направления импресионизъм, експресионизъм, неокласицизъм.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
	Учебник – с. 8-9 Песни по избор от с. 6-7-8 Е-ресурс Отговаряне на въпроси, коментиране, анализиране на основни понятия и особености, на творчеството на представители от развитието на музикалното изкуство от древността до началото на XX век.		
	Учебник – с. 10-11 Песни по избор от с. 6-7-8 Е-ресурс Изпълнение на песен според възможностите. Решаване на задачи. Изразяване на отношение и лична позиция, аргументиране. Оценка и самооценка.	Индивидуална Писмена	
Импresiонизъм Експресионизъм Неокласицизъм Атоналност Додекафония Алеаторика	Учебник – с. 14-15 Е-учебник Песни по избор – с. 6-8 <i>Следобедът на един фавн</i> – Клод Дебюси <i>Интродукция и алегро за седем инструмента</i> – Морис Равел <i>Из Лунният Пиеро</i> – Арнолд Шонберг <i>На кръстопът</i> (Тоналност или атоналност) – Арнолд Шонберг <i>Из Пулчинела</i> – Игор Стравински <i>Из Симфония на псалмите</i> – Игор Стравински Характеризиране на спецификата на музикалното изкуство на XX в. Запознаване с водещите имена и творчеството им в стиловете направления от това време. Слушане на музика, анализиране и коментиране на образци – изразни средства. Работа с линия на времето.	Индивидуална Групова Проектна • тема: Нови пътища в европейското музикално изкуство на XX в. Практическа • слушане на музика, анализиране и коментиране на образци – изразни средства. • работа с линия на времето	

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	4	Още за музикална Европа през XX век	У	Обогатяване на знанията за развитие на музикалните жанрове, формобразуване и изразни средства. Развитие на умения за анализиране и коментирание на музикална творба по определени признаци.
5	5	Българското музикално творчество през XX век	НЗ	Познаване на българското музикално творчество през XX век – първи композитори, композитори класици, съвременни композитори (след края на 40-те г.). Осъзнаване на ролята на професионалните музиканти за претворяването на фолклорната традиция.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
<p>Ескиз Лайтмотив Симфонична поема</p>	<p>Учебник – с. 16-17 Е-учебник Песни по избор – с. 6-8, 12-13 Из <i>Фантастична симфония</i> – Е. Берлиоз <i>Симфонична поема</i> Прелюдии – Ф. Лист <i>Лунна светлина</i> – Кл. Дебюси <i>Болеро</i> – М. Равел <i>Хореографска поема</i> <i>Валс</i> – М. Равел <i>Портрет на момиче из Седем скици</i> – Б. Барток Из <i>Пролетно тайнство</i> – И. Стравински</p>	<p>Индивидуална Практическа • върху задачите от Музикална арена, стр. 17</p>	
<p>класика</p>	<p>Учебник – с. 18-19 Е-учебник Песни по избор – с. 12-13 Из оп. <i>Гергана</i> – М. Г. Атанасов Симфонична поема <i>Тракия</i> – П. Стайнов Първа част от <i>Концерт за пиано и оркестър № 3</i> – П. Владигеров Финал из <i>Първа симфония</i> – Л. Пипков <i>Отблясъци и залез</i> – Л. Николов Из симфония <i>Новият Прометей</i> – А. Райчев <i>Фрагменти за симфоничен оркестър</i> – К. Илиев Из <i>Симфония на тембрите</i> – В. Казанджиев Проследяване на развитието на българското музикално изкуство през ХХ век. Съпоставяне на композиторско творчество на различни представители. Коментирание на различно присъствие на фолклора в българското композиторско творчество. Работа с линия на времето.</p>	<p>Групова Практическа – • слушане на музика и изразяване на мнение върху предложените музикални произведения стр. 18-19, 12-13 • работа с линия на времето</p>	

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	6	Още за българските композитори на XX в. и тяхното творчество	У	Затвърдяване на знанията за български композитори на XX в. Разширяване на ЗУК за анализиране на музикални явления.
7	7	За популярната музика. За джаза	НЗ	Разбиране и съпоставяне на основни направления в популярната музика. Познаване и разпознаване на основни особености и представители в джаза – в Америка и в Европа.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
	<p>Учебник – с. 20-21 Песни – по избор от с. 6-7, 12-13 Е-учебник Из <i>Симфонични вариации</i> върху тема от Добри Христов – М. Големинов Песен из <i>Българска сюита</i> – П. Владигеров <i>Токата</i> – Д. Ненов <i>Копнеж</i> из <i>Четири скици за симфоничен оркестър</i> – Д. Ненов <i>Песента на делфина за виолончело и вибрафон</i> – В. Казанджиев <i>Мехметъ</i> – И. Спасов Из <i>Козият рог</i> – Кр. Кюркчийски <i>Струнен квартет № 2</i> – С. Пиронков Слушане, коментирание, съпоставяне, представяне на музика от български композитори. Интерпретиране на музикален репертоар.</p>	<p>Индивидуална Групова Практическа</p> <ul style="list-style-type: none"> • работа с въпроси и задачи от <i>Музикална арена</i> стр. 20 • интерпретиране на музикален репертоар 	
<p>Популярна музика Джаз Импровизация Суинг Драйв</p>	<p>Учебник – с. 24-25-26 Е-учебник Песен по избор от с. 22-23 <i>Кръстопът</i> – Р. Джонсън <i>Характерен мисисипски блус</i> <i>Исус спечели битката при Йерихон</i> – П. Робсън <i>Двойна мъка</i> – Е. Клептън <i>Настроение индиго</i> – Д. Елингтън <i>Елитни синкопи</i> – С. Джоуплин <i>Нощ в Тунис</i> – Д. Гилеспи <i>Рондо в турски стил</i> – Д. Брубек Слушане на примери от джаз музиката. Коментирание на основни понятия, жанрове, представители и музика. Дебатирание по определени теми. Работа с линия на времето.</p>	<p>Индивидуална Групова Практическа</p> <ul style="list-style-type: none"> • коментирание на основни понятия, жанрове, представители и музика • дебатирание по изучаваната тема • изпълнение на песен по избор от с. 22-23 	

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	8	За рок музиката. За поп музиката	НЗ	Разбиране и съпоставяне на основни направления в популярната музика. Познаване и разпознаване на основни особености и представители в рок и поп музиката – в Америка и в Европа.
9	9	Българската популярна музика	НЗ	Познаване на етапи и особености в развитието на българската популярна музика. Осъзнаване на хронологията на развитие. Посочване на изявени български артисти и творци в поп и рок музиката, в джаза.
10	10	С популярната музика по света	У	Затвърдяване и обогатяване на знания за популярната музика – по света и в България. Развиване на умения и компетентности за изпълнение на музика, за търсене, събиране и представяне на информация.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
Ритъм енд блус Рокендрол Рок Поп	Учебник – с. 27-28 Е-учебник Песни по избор – с. 22-23 Музика – по избор Интерпретиране според възможностите на музикален репертоар. Разпознаване на творби, свързването им с техните автори. Коментират и сравняване по определени показатели на слушана в клас музика. Търсене, събиране, презентират на музикална информация. Коментират на основни понятия, жанрове, представители и техни творби от рок и поп музиката. Дебатират по определени теми. Работа с линия на времето.	Индивидуална Устна Практическа <ul style="list-style-type: none"> • разпознаване на творби и свързване с техните автори • работа с линия на времето 	
	Учебник – с. 29 Е-учебник Песен по избор от с. 22-23, 32, 41 Слушане на музика по избор от коментиратите в темата групи и изпълнители. Изявяване на лични предпочитания и аргументират на избор. Коментират на функционирането на музиката чрез радиостанции, тв канали и интернет пространството. Представяне на музикални фестивали и форуми от близкото минало и сега. Търсене и събиране на информация, представяне на проект. Работа с линия на времето.	Устна Практическа <ul style="list-style-type: none"> • коментират на функционирането на музиката чрез радиостанции, тв канали и интернет пространството • представяне на музикални фестивали и форуми от близкото минало и сега чрез презентация 	
Награди „Грами“	Учебник – с. 30 Е-учебник Песни – по избор от с. 32, 41 Музика – по избор Слушане, коментират, анализират на музика по определени показатели. Търсене и събиране на информация, представяне на проект.	Устна Практическа <ul style="list-style-type: none"> • търсене и събиране на информация по поставена музикална тема 	

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	11	За музикално-сценичните жанрове през XX в.	У	Разширяване на знания, разбиране на същността музикално-сценични жанрове. Познаване на представители, на творби, на същността на оперета, мюзикъл, рок опера.
12	12	Музиката – локална и глобална	НЗ	Познаване и диференциране същността на локалното и глобалното в музиката. Разбиране на генезиса на явлението Уърлд мюзик. Осъзнаване на фактори за развитието, разпространението, интереса към това направление. Откриване на влиянието на локалните музикални процеси върху глобалния музикален поток. Откриване на български следи в глобалния музикален поток Познаване на приноса на български музиканти за развитие на тенденцията World Music.
13	13	С World music по света	У	Разширяване на аудиалния опит във връзка с Уърлд мюзик. Пособяване, разпознаване на творци и творби, вкл. и български.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
Оперета Мюзикъл Рок опера	Учебник – с. 31 Е-учебник Песни – по избор от с. 40 Из <i>Чикаго</i> – Д. Елфман Из <i>Порги и Бес</i> – Дж. Гершуин Из <i>Котките</i> – А. Лойд Уебър Из <i>Българи от старо време</i> – А. Карастоянов Из <i>Нострадамус</i> – Н. Коцев Слушане, коментиране, анализиране на характерни за музикално-сценичните жанрове образци. Интерпретиране на примери.	Устна Индивидуална Групова Практическа • интерпретиране на музикални примери	
Локално Глобално Локална музика Уърлд мюзик	Учебник – с. 34-35 Е-учебник Песни – по избор от с. 32-33 <i>Витоша</i> – група „Оратница“ <i>Миш-маш</i> – СМФ „Жарава“, муз. Владимир Величков, текст народен Разпознаване и коментиране на образци на Уърлд мюзик. Използване на съвременни информационни и дигитални технологии.	Устна Групова Практическа • използване на съвременни технологии в музиката	
	Учебник – с. 36-37 Е-учебник Песни – по избор от с. 32-33, 41 <i>Микс от хитови песни</i> <i>Калайджийско оро</i> <i>O'Sullivan's March</i> – Вождовете Слушане, коментиране на музика. Аргументиране на предпочитания. Работа в дигитална среда.	Практическа • слушане, коментиране на музика в дигитална среда	

№ по ред	Учебна седмица по ред	Тема на урочната единица	Вид на урока	Очаквани резултати (компетентности на ученика на ниво учебна програма)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	14	Българската музика и артисти на световната сцена	НЗ	Разширяване на знания. Осъзнаване на значението на развитието на българската музика и култура от XX в., на ролята на професионалните музиканти за осъвременяване и обогатяване на фолклорната традиция.
15	15	Виртуален музей	Н	Познаване и използване на съвременен виртуален музей.
16	16	Какво знаем за музиката в края на XIX и през XX век	П	Преговаряне на знания, затвърдяване на умения, формиране на компетентности.
17	17	Какво научихме през тази учебна година	О	Обобщаване на ЗУК – за за музикална Европа в края на XIX в. и през XX в.; за популярната музика; за World music; за българското творческо присъствие в световната музикална култура.
18	18	Можем да се оценим сами	К	Изявяване на музикални способности. Демонстриране на знания, умения, отношения, компетентности. Проявяване на толерантност към мнения, предпочитания, възможности.

Нови понятия	Контекст и дейности (за всеки урок)	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
(6)	(7)	(8)	(9)
	Учебник – с. 38 Е-учебник Песен – по избор Из репертоара на българските оперни артисти Из репертоара на „Мистерията на българските гласове“ Коментирание на български творци на световните сцени. Работа с линия на времето. Изследователска, проектна работа – български музикални представители на световната сцена.	Устна Практическа Индивидуална Групова Проектна • български музикални представители на световната сцена	
	Учебник – с. 42 Песни по избор от с. 40, 41 Самостоятелно събиране и използване на информация при поставени задачи в дейности в изнесена обучаваща среда. Анализиране, сравняване, представяне на резултати от нея.	Устна Практическа Индивидуална – събиране и използване на информация в изнесена обучаваща среда	
	Учебник – с. 42-43 Песни по избор Музика по избор Работа по групи и индивидуално за коментирание на явления от посочения период.	Устна или Писмена Групова Практическа • коментирание на музикални явления от края на XIX в. и през XX в.	
	Учебник – с. 44-45 Е-учебник Песни – по избор Отговаряне на въпроси, обобщаване на знания. Слушане на музикални примери – разпознаване на музика по определени проказатели. Работа в дигитална среда.	Практическа – разпознаване на музика по определени проказатели	
прозодия	Учебник – с. 46-47 Участие в музициране, във форми на контрол, оценяване, самооценяване. Защиаване на позиция. Представяне на проект по определени зададени параметри.	Писмена Индивидуална	

УРОК № 1: КАКВО ЗНАЕМ ЗА МУЗИКАТА

ВИД НА УРОКА: преговор

Цел на урока: Актуализиране на знания, умения и компетентности (ЗУК).

Задачи на урока: Отговаряне на въпроси, коментиране, анализиране на основни понятия и особености на музикално творчеството, на явления и представители от развитието на музикалното изкуство от древността до началото на XX век.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 6-7-8;
- за слушане: по избор.

Насоки за работа:

За начало на учебната година в часовете по музика ви предлагаме достатъчно и разнообразни песни – за успешен полет и постигане на мечти, за любовта, без която не можем. Вие, с вашите ученици най-добре ще прецените как да ги използвате.

Урокът е класически вариант – урок за преговор, за актуализиране на ЗУК, свързани с изучаваните теми от осми клас.

Неслучайно началото насочваме към музикални творби, които учениците свързват с часовете по музика от предишната учебна година. Трябва и да прозвучат, защото музиката е водещият елемент, около който се провеждат всички разговори за музикалното изкуство. Двата фотоса подсказват възможните направления в музиката – популярна музика и друга музика. Важен аспект на тази задача е и изразяване на лично отношение и предпочитания, както и аргументирането им. Възможен вариант е и провеждане на анкета – за извеждане на топ листа на класа.

Предлагаме ви разнообразни въпроси и задачи (на различно познавателно ниво, от различен тип), чрез които да осъществите предназначението на урока. Всеки въпрос предразполага и към допълнителни интерпретации, не е с едностранно конкретно значение. Всички задачи могат да се ориентират към своеобразно затвърдяване на граници на епохи, на представители и техни творби, важни характерни особености, някои понятия и др. Например музите са повод да пътуваме в древността; свързването на творци с конкретни творби може да се разшири с коментар на съответна епоха, а и със слухово разпознаване и т.н.

УРОК № 2 : МОЖЕМ ДА СЕ ОЦЕНИМ САМИ

ВИД НА УРОКА: контрол и оценка

Цел на урока: Демонстриране на основни знания за музиката. Проява на музикални способности, на умения и компетентности.

Задачи на урока: Изпълнение на песен според възможностите. Решаване на задачи. Изразяване на отношение и лична позиция, аргументиране. Оценяване и самооценяване.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 6 – 7 – 8; от 8. клас;
- за слушане: по избор.

Насоки за работа:

Възможно е да използвате въпросите за основа и да ги разширите, да възложите и на учениците да съставят сами задачи – с използване в максимална степен на ЗУК. В предишни наши учебници сме разкривали и варианти на повеждане на състезателен контрол. Важно е този входящ контрол, независимо от начина на провеждането му, да провокира проява на отношение, на изява на ЗУК и музикални предпочитания, интерес и положителни емоции, самооценка.

Някои отговори на въпроси:

- Нотните откъси са от *Пътървата* на Фр. Шуберт, *Наздравица* от оп. *Травиата* на Дж. Верди, увертюра към оп. *Сватбата на Фигаро* на В. А. Моцарт, *Симфония № 104* на Й. Хайдн;

- Древност – аед; Средновековие – уд, трубадур; ренесанс – меса, мадригал, полифония; барок – клавесин, орган, опера, полифония, фуга, концертто гросо; класицизъм – соната, симфония; романтизъм – инструментална миниатюра, импроптю

- Снимките: барокова сграда, М. Шафран и оркестърът му, артефакт от древността, ренесансова картина, воден орган, старо нотно писмо, Л. ван Бетовен, заглавна страница на партитура на оп. *Орфей* от Кл. Монтеверди, Йоан Кукузел, трубадур.

УРОК № 3 : НОВИ ПЪТИЩА В ЕВРОПЕЙСКОТО МУЗИКАЛНО ИЗКУСТВО В ХХ ВЕК

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Познаване и осъзнаване на развитието на музиката и новите явления в нея през ХХ в. Осмисляне на белезите, откриване на разлики в стиловите направления импресионизъм, експресионизъм, неокласицизъм.

Задачи на урока: Характеризиране на спецификата на музикалното изкуство на ХХ в. Запознаване с водещите имена и творчеството им в стиловите направления от това време. Слушане на музика, анализиране и коментирание на образци – изразни средства, претворяване на музикални образи. Работа с линия на времето.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 6-8, 12-13;
- за слушане: *Следобедът на един фавн* – Клод Дебюси; *Интродукция и алегро за седем инструмента* – Морис Равел; *Из Лунният Пиеро* – Арнолд Шонберг; *Из Пулчинела* – Игор Стравински; *Из Симфония на псалмите* – Игор Стравински.

Насоки за работа:

Характеристиката на импресионизма в музиката на ХХ в. ще остави ярка и трайна следа в съзнанието на учениците, ако се обвърже с изобразителното изкуство (с импресионистични картини) и литературата – с близки теми, образи, чувствителност.

Ярка и специфична образност се разкрива и в предложените творби. „Следобедът на един фавн“ на Дебюси е по едноименната поетична творба с пасторален характер на Стефан Маларме (1864 – 1898). Фавн се свързва с древноиталийския бог Фаунус, чиито корени са в гръцкия бог Пан. В древноримската митология Фаунус се грижи за полята, горите, пасищата и животните. Той има сестра или жена Фауна. Нейното име използваме като название за растителния свят. А за музиката на Дебюси някои изследователи споделят, че рисува мързелив следобед, в който мечтите на един фавн го водят през любовни закачки с нимфи до блажен сън... По-късно, през 1912 г. балетистът Вацлав Нижински поставя едноименния балет.

Интродукция и алегро за седем инструмента на М. Равел е написана за изпълнение от арфа, струнен квартет, флейта и кларинет. Интересно е, че всъщност при създаването си тази творба е била предназначена за новата, създадена през 1897 г. хроматична арфа – без педали, с допълнителни струни. Но този инструмент бързо „слиза“ от сцената – оказало се по-трудно да се свири на тази арфа, а и звукът ѝ бил по-тих... Днес много често се изпълнява с оркестър, а не със струнен квартет. Творбата носи особено очарование, нежност, пленителна мечтателност, може би и лек нюанс на меланхолия. Тя е в две части, които се изпълняват без прекъсване. Въведението е в много бавно темпо, само 26 такта. Алегрото е във форма, близка до сонатната, но свободна.

Експресионизмът и претворяването в негови творби състояния на разочарование, страх, тревога, ужас ярко се долавят в музиката на „Лунният Пиеро“ (наричат я в миналото библия на експресионизма). Написана е по 37 стихотворения на Албер Жиро, в превод на немски от О. Хартлебен. За сложната партия на Пиеро авторът казва, че трябва да се превърне в *sprechmelodie* – говорно произнесена мелодия, и много точно указва начина на изпълнение, за да се постигне исканата изразителност. Той дори по-късно, за да не се пее, написва партията на гласа на Пиеро на една линия, а не на петолиние. Творбата е тричастна, като във всяка част има по 7 номера. Откъсът, който ние ви предлагаме, е от първа част – *Опиянен от луната*. Ето и всички части: Първа част – *Опиянен от луната, Коломбина, Денди, Бледна перачка, Валс на Шопен, Мадона, Болният месец*; Втора част: *Нощ, Молитва към Пиеро, Обир, Червена меса, Песен за бесилката, Обезглавяване, Кръстовете*; Трета част: *Носталгия, Подлоост, Пародия, Лунното петно, Серенада, Завръщане в родината, О, старо уханье*.

Неокласицизмът и И. Стравински учениците ще свържат с възродения от миналото с нови изразни средства персонаж от италианската комедия дел арте Пулчи-

нела – ловък, простодушен, пресметлив слуга, чрез обработена със съвременни средства от композитора музика на Джовани Батиста Перголези и други автори. Пабло Пикасо е художник на костюмите и декорите на балета. „Симфония на псалмите“ е едно от най-популярните произведения на композитора, особено последната част. Творбата е тричастна симфония за хор и симфоничен оркестър. Текстът е заимстван от отделни части на псалтира – псалм 38 (Exaudi orationem meam, Domine), псалм 39 (Expectans expectavi Dominum) и псалм 150 (Laudate Dominum in sanctis eius), на латински език. Симфонията е нестандартна и за изпълнителски състав – в оркестъра липсват цигулки, виоли, кларинети, добавени са две пиана. Частите се изпълняват без прекъсване.

Работата с линия на времето може да се насочи към откриване на принадлежност на композитори към определена националност, значение на творчеството им в контекста на темата, актуализиране на стари знания – известни творци и творби...

УРОК № 4 : ОЩЕ ЗА МУЗИКАЛНА ЕВРОПА ПРЕЗ ХХ В.

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Обогатяване на знанията за развитие на музикалните жанрове, формообразуване и изразни средства. Развитие на умения за анализиране и коментиране на музикална творба по определени признаци.

Задачи на урока: Характеризиране на спецификата на направленията експресионизъм и неокласицизъм. Слушане, анализиране на музикални примери, запознаване с ярки творци в направленията. Коментиране и изразяване на оценка.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор с. 6 – 8, с. 12 – 13;
- за слушане: по избор Из *Фантастична симфония* – Ектор Берлиоз, *Симфонична поема Прелюдии* – Ференц Лист, *Лунна светлина* – Клод Дебюси, *Болеро* – Морис Равел, *Хореографска поема Валс* – Морис Равел, *Портрет на момиче из Седем скици* – Бела Барток, *Из Пролетно тайнство* – Игор Стравински.

Насоки за работа:

Много от предложените творби вече са познати на учениците (работили по нашите учебници – *Фантастична симфония*, *Болеро*, *Лунна светлина*, *Пътеводител на младите в оркестъра*). Спираловидният принцип на развитие и формиране на ЗУК изисква именно актуализирането им, но в контекста на епохата, направлението, особеностите на музикалния език, на разглежданите жанрове. Затова допълнителната информация на страниците и въпросите в *Музикална арена* надграждат ЗУК, провокират интерес, мотивират активност. Така се надяваме да няма ученици, които да не могат да посочат и разпознаят тези ярки творби и творци. А аудиалният и когнитивен опит се развиват чрез новите до този момент произведения – *Валс на Равел*, *Портрет на момиче* на Барток, *Прелюдии* на Лист, *Пролетно тайнство* на Стравински.

Творбата на Равел е замислена като балет, но по-често се изпълнява концертно. Композиторият отбелязва, че е написал творбата в традициите на великия крал на виенския валс Йохан Щраус-син; че е замислил музиката като апотеоз на виенския валс, който въвлича във все по-нарастващ фантастичен и фатален вихър; че представя обстановката на императорския дворец примерно в средата на 50-те години на XX век. *Портрет на момиче* на Барток е част от *Седем скици за пиано*. Лист е автор на 13 симфонични поеми, всички са свързани с литературни творби или картини. За първа се счита *Какво се чува в планината* по Юго. Следват: *Прелюдии* по Ламартин, *Тасо*. *Жалба и триумф*, *Прометей по Освобождението* *Прометей* от Хердер, *Плач за героите*, *Мазена*, *Орфей*, *Унгария*, *Битката на хуните* по едноименната картина на Каулбах, *Идеали* по Шилер, *Празнични звуци*, *Хамлет* по Шекспир, *От люлката до гроба* по картина на Зичи. В балета *Пролетно тайнство* важно участие има Николай Ръорих – руски художник, писател, поет, философ – автор е и на текста на либретото, и на костюмите и сценографията. Единодушно се оценява от критиците като революционна за времето си, новаторска във всички отношения творба, която е в съзвучие с авангардните тогава течения в изкуството. Изследователите на творчеството на Стравински откриват в музиката на балета мелодии от литовски и руски фолклор. Важна е ролята на тембъра, на ритъма, който е основен фактор в развитието – динамичен, управляващ цялото действие и танци, непостоянен и подчертаван от мощни перкусии. Критиците намират аналогия с кубизма в живописата – музикалните линии се пресичат и връзват една в друга, взаимодействат си и се наслаждат.

Задачата за откриване и представяне на информация за американски композитори от това време насочва вниманието към това, че наред с европейската музика, развитие има и в други краища на света и държави и е добре да се направи паралел, да се изкажат позиции и мнение.

УРОК № 5 : БЪЛГАРСКОТО МУЗИКАЛНО ТВОРЧЕСТВО ПРЕЗ XX В.

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Познаване на българското музикално творчество през XX век – първи композитори, композитори класици, съвременни композитори (след края на 40-те г.). Осъзнаване на ролята на професионалните музиканти за претворяването на фолклорната традиция.

Задачи на урока: Проследяване на развитието на българското музикално изкуство през XX век. Съпоставяне на композиторско творчество на различни представители. Коментиране на различно присъствие на фолклора в българското композиторско творчество. Работа с линия на времето.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 18-19;
- за слушане: по избор от Симфонична поема *Тракия* – Петко Стайнов; *Концерт за пиано и оркестър № 3*, I ч. – Панчо Владигеров; *Финал из Първа симфония* – Л. Пипков; Из оп. *Гергана* – М. Г. Атанасов; *Отблясъци и залез* – Лазар Николов; симфония *Новият Прометей* – А. Райчев; *Фрагменти за симфоничен оркестър* – К. Илиев; Симфония на тембрите – В. Казанджиев.

Насоки за работа:

Темата изисква както актуализиране на ЗУК за българското музикално творчество, така и надграждането им по отношение на съвременни български композитори – след 40-те години на ХХ век. За първите български композитори и за първите български композитори класици учениците са учили в 5., 6., 7., 8. клас. Надяваме се да могат да ги разграничават, характеризират, разпознават, да могат да открояват значимостта им за утвърждаването на нашата музикална култура. В исторически план се фокусира вниманието и към създаването на музикални институции, имащи важно значение за развитието на музикалната култура. Утвърждаването за ЗУК на учениците и разширяването им следва да се направи чрез новите творби (които до този момент не са присъствали в нашите учебници). Важен аспект е открояване на непреходността и значимостта на творчеството на тези две групи композитори, на присъствието и интерпретирането на фолклора ни в творбите им, а това следва да се търси и в новите за часа творби, и при новите за учениците съвременни композитори – обработки, нови творби в народно-стен дух, фолклор и нови принципи на композиране.

Творбата на Лазар Николов е за сопран и симфоничен оркестър. Симфонията на А. Райчев има пролог, 4 части, епизод. Тя е програмна, с обобщена философска програма – прометеевското начало на активност, борбеност срещу тъмните сили, на борбата за новото в остър конфликт със старото, на прогреса и свободата. За своята *Симфония на тембрите* В. Казанджиев казва: „Усещам, чувам музиката преди всичко в регистри, тембри, динамики. За мен именно тембърът е много интересен и фатален. Принципът на първата част от *Симфония на тембрите*, в която според названието тембърът е основен градивен елемент, е да се експонират чистите тембри, след което те да се смесят. Това е основната идея и от нея започват да се разработват детайлите. Идеята е на ниво тембри, те осъществяват промените и движението“.

УРОК № 6: ОЩЕ ЗА БЪЛГАРСКИТЕ КОМПОЗИТОРИ НА ХХ В. И ТЯХНОТО ТВОРЧЕСТВО

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Затвърдяване на знанията за български композитори на ХХ в. Разширяване на ЗУК за анализиране на музикални явления.

Задачи на урока: Слушане, коментиране, съпоставяне, представяне на музика от български композитори. Интерпретиране на музикален репертоар.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 6 – 7, 12 – 13;
- за слушане: по избор Из Симфонични вариации върху тема от Добри Христов – Марин Големинов; Песен из *Българска сюита* – Панчо Владигеров; *Токата* – Димитър Ненов; Копнеж из *Четири скици за симфоничен оркестър* – Димитър Ненов; *Песента на делфина за виолончело и вибрафон* – Васил Казанджиев; *Мехметъ* – Иван Спасов; Из *Козият рог* – Красимир Кюркчийски; *Струнен квартет №2* – Симеон Пиронков.

Насоки за работа:

В този час учениците затвърдяват ЗУК за български композитори – слушат техни творби (от посочените или други), коментират изразните им средства, послания. Това се отнася както за вече учени в предишни години творци, така и за новите съвременни автори. Задачите в *Музикална арена* провокират отстояване на позиция, мнение, проява на възможности за представяне на музика и творци по определени критерии.

Напомняме за възможностите, които някои творби дават – техни теми да бъдат интерпретирани от учениците със срички по избор (темата на Д. Христов в творбата на М. Големинов – в учебника са поместени ноти, теми от *Българска сюита* на П. Владигеров, от *Токата* на Д. Ненов).

Из *Марш от Българска сюита* – П. Владигеров



Из *Песен от Българска сюита* – П. Владигеров



Из *Токата* – Д. Ненов



УРОК № 7: ЗА ПОПУЛЯРНАТА МУЗИКА. ЗА ДЖАЗА

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Разбиране и съпоставяне на основни направления в популярната музика. Познаване и разпознаване на основни особености и представители в джаза – в Америка и в Европа.

Задачи на урока: Слушане на примери от джаз музиката. Коментиране на основни понятия, жанрове, представители и музика. Дебатиране по определени теми. Работа с линия на времето.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 22 – 23, *Приятел мой* – спиричуъл;
- за слушане: *Кръстопът* – Робърт Джонсън; Характерен мисисипски блуз; *Исус спечели битката при Йерихон* – Пол Робсън; *Двойна мъка* – Ерик Клептън; *Настроение индиго* – Дюк Елингтън; *Елитни синкопи* – Скот Джоуплин; *Нощ в Тунис* – Дизи Гилеспи; *Рондо в турски стил* – Дейв Брубек

Насоки за работа:

Темата е обемна и важна. Ако работите по ключови думи и проблеми, ще успеете да разкриете основни важни моменти, свързани с популярната музика и джаза като част от нея, и да чуете достатъчно музика в подкрепа: възникване – технологично общество, разлика с фолклора, основен жанр, афроамерикански синтез, основни направления в популярната музика – джаз, рок, поп, особености на джаза, източници и жанрове в джаза, представители, разновидности. Възможен подход е в предишния час да поставите задачи на групи или отделни ученици – да представят отделни елементи от тази проблематика. Важно е учениците да осъзнаят джаза като основно направление в популярната музика, с вековно развитие, като източник на други стилове, като символ на свобода и майсторство.

Примерът с български текст на популярния спиричуъл *Amazing Grace* е в подкрепа на мотивиращото овладяване на ЗУК по темата. Много интерпретации има в света именно на този спиричуъл. Спиричуъл (от англ. *Spiritual* – духовен) е религиозна песен на поробените афроамериканци. В основата му са европейски протестантски химни, възниква вследствие от покръстването на цветнокожите. Значително е влиянието му върху зараждането, формирането и развитието на джаза. Много примери се използват от джазовите музиканти за теми за импровизация.

Линия на времето е в подкрепа на възможността за свързване на технологиите с развитието на популярната музика, както и с открояването на имена от джаза, вкл. и в исторически аспект. Дава възможности за индивидуална и групова работа. Но и дори като „енциклопедичен“ поглед, винаги е под ръка, винаги може да допълва и/или актуализира знания и впечатления от срещи с музикалното изкуство от темата.

УРОК № 8: ЗА РОК И ПОП МУЗИКАТА

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Разбиране и съпоставяне на основни направления в популярната музика. Познаване и разпознаване на основни особености и представители в рок и поп музиката – в Америка и в Европа.

Задачи на урока: Интерпретиране според възможностите на музикален репертоар. Разпознаване на творби, свързването им с техните автори. Коментирание и сравняване по определени показатели на слушана в клас музика. Търсене, събиране, презентирание на музикална информация. Коментирание на основни понятия, жанрове, представители и техни творби от рок и поп музиката. Дебатирание по определени теми. Работа с линия на времето.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 22 – 23;
- за слушане: по избор.

Насоки за работа:

В този час продължава разглеждането на основни направления в популярната музика – рок и поп музика. Необходимо е да се затвърди у учениците именно класификацията в тази проблематика, да се обърне внимание на неправилното синонимно използване на популярна музика и поп музика, на значението на рок музиката за развитието и на двете направления. Друг важен момент е именно осъзнаването на първоизточниците на рок музиката – ритъм енд блус и рокендрол, историческото развитие на това направление, дало тласък на много явления и в популярната музика. Препоръчваме специално да се обърне внимание на първия въпрос в задачите, който е свързан с многообразието на стилове и жанрове в популярната музика и невъзможността да се обхванат в единна класификация. И по-скоро тук да дадем думата на учениците да споделят своите ЗУК и предпочитания, а при необходимост – ние да ги допълним, за да обхванем важни явления. А що се отнася до ярки представители на направленията и тяхна музика, учениците ще се справят и сами прекрасно – с техни предложения от техния опит, с търсене по зададен критерий. Ненапрасно сме оставили конкретната музика за часа да бъде избрана от тях (нямаме посочена музика, има символ Изборът е ваш!). Това е момент за въвличане в проява на интерес и ЗУК на дори пасивните ученици...

Възможен вариант на интерпретация за провеждане на часа е под наслов „Фестивали и конкурси за популярна музика“, за което сме ви дали „жокер“ в рубриката *Музикален калейдоскоп*.

УРОК № 9: БЪЛГАРСКАТА ПОПУЛЯРНА МУЗИКА

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Познаване на етапи и особености в развитието на българската популярна музика. Осъзнаване на хронологията на развитие. Посочване на изявени български артисти и творци в поп и рок музиката, в джаза.

Задачи на урока: Познаване на имена в българската популярна музика от различни стилове, осъзнаване на мястото им в развитието на поп музиката. Изявяване на лични предпочитания и аргументиране на избор. Знания за функционирането на музиката чрез радиостанции, телевизионни канали и интернет пространството. Запознаване с музикални фестивали и форуми от близкото минало и сега. Проследяване на линия на времето.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 22 – 23, 32, 41;
- за слушане: по избор.

Насоки за работа:

ЗУК за популярната музика в исторически план естествено включва формиране на представа и за развитието на българската популярна музика. Вече са преминали темите за популярната музика и това позволява да бъде използван паралел – какво и как се случва в българската поп музика. В урочната работа могат да се представят достатъчно примери как всяко време има своята популярна музика, харесвана и обичана от младото поколение на всеки етап. Важно е да се осъзнае от учениците фактът, че популярната музика е бързо развиваща се и променяща се и това в голяма степен е повлияно от модерните технологии и новата роля на музиката в медийната епоха.

Да припомним хронологията...

Прабаби и прадядовци, баби и дядовци на сегашните ученици са били щастливи да се радват на изгряващата легендарната британска група „Бийтълс“, на първата българска рок група „Бъндараците“, на „Щурците“, Георги Минчев и още много изпълнители от тяхното време. Родителите на вашите ученици също са обичали да танцуват, да слушат музика, да се забавляват – но на следващото поколение изпълнители. В хода на урока могат да се провокират дискусии за музиката на различни поколения, да се наблюдават в музикални примери по избор звученето в различните периоди, използваните музикални инструменти, спецификата на аранжimenti и мелодии, да се сравняват със съвременни примери от любими техни изпълнители – звученето сега, текстове, мелодии, клипове, концерти.

Темата вече е представена и коментирана в предходните класове в нашите учебници, включително и в исторически контекст. Затова в този урок по-скоро се припомнят имената на големи и значими за българската популярна музика изпълнители, техни „златни“ песни, определят се стилови характеристики. Имената са представени в централната част на страницата, но групирани в три категории – джаз, рок, поп, но и в исторически ракурс.

В зависимост от населеното място учениците могат да представят практики, фестивали или конкурси, провеждани в техния регион; да споделят лични преживявания – като слушатели или участници.

УРОК № 10 : С ПОПУЛЯРНАТА МУЗИКА ПО СВЕТА

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Затвърдяване и обогатяване на знания за популярната музика – по света и в България. Развиване на умения и компетентности за изпълнение на музика, за търсене, събиране и представяне на информация.

Задачи на урока: Слушане, коментиране, анализиране на музика по определени показатели. Търсене и събиране на информация, представяне на проект.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 32, 41
- за слушане: по избор.

Насоки за работа:

Затвърдяването и разширяването на знанията за популярната музика могат да бъдат много ефективни, ако в часа учениците имат възможност да слушат и изпълняват предлагани от тях популярни творби.

Акцент на страницата са двама от първите международно известни български поп изпълнители – Аспарух Лешников и Леа Иванова, както и някои от техните хитове. Вече за втори път те намират място в нашите учебници, защото са световно признати, с ярка следа в развитието на популярната музика.

Под „шапката“ на наградите „Грами“ ви предлагаме пъстра палитра от творци и песни, които разширяват насоката на евентуални разговори, дават основание за провокиране на интерес, изследвания, търсене по определени показатели, представяне на проект, аргументиране и защита на лична позиция. В наградите „Грами“ всеки може да открие своята музика, да надникне и в музиката на другите около него, да разшири своите ЗУК, да се обогати. Този подход дава възможност да се представят максимално добре всички ученици.

УРОК № 11 : ЗА МУЗИКАЛНО-СЦЕНИЧНИТЕ ЖАНРОВЕ ПРЕЗ ХХ В.

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Разширяване на знания, разбиране на същността музикално-сценични жанрове. Познаване на представители, на творби, на същността на оперета, мюзикъл, рок опера.

Задачи на урока: Слушане, коментирание, анализиране на характерни за музикално-сценичните жанрове образци. Интерпретиране на примери. Проследяване, коментирание, анализиране на различни аспекти, свързани с развитието на оперетата, мюзикъла и рок операта. Изразяване на отношение, аргументиране. Представяне на ярки образци от световната и българска сцена. Отчитане на прилики и разлики между жанровете.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 40;
- за слушане: из *Чикаго* – Дани Елфман; *Порги и Бес* – Дж. Гершуин; *Котките* – А. Л. Уебър; *Българи от старо време* – А. Карастоянов; *Нострадамус* – Н. Коцев.

Насоки за работа:

Часът е посветен на затвърдяване и разширяване на ЗУК по отношение на музикално-сценични жанрове. В една или друга степен учениците вече имат натрупани представи за особеностите им от обучението в предишни години. Важно е да актуализираме ЗУК, да ги „подредим“ – според характерни особености и в исторически аспект, във връзка с вече ученото за популярна музика, поп и рок музика, по отношение на българските образци, на световните театри и тези в България. Радостен факт е, че в последните години в България се поставят и представят много от световните образци. Това дава основание и за гордост, но по-добре е да провокира интерес към посещение в музикалния театър.

УРОК № 12 : МУЗИКАТА – ЛОКАЛНА И ГЛОБАЛНА

ВИД НА УРОКА: нови знания

Цел на урока: Познаване и диференциране същността на локалното и глобалното в музиката. Разбиране на генезиса на явлението уърлд мюзик. Осъзнаване на фактори за развитието, разпространението, интереса към това направление. Откриване на влиянието на локалните музикални процеси върху глобалния музикален поток. Откриване на български следи в глобалния музикален поток. Познаване на приноса на български музиканти за развитие на тенденцията Word Music.

Задачи на урока: Разпознаване и коментирание на образци на уърлд мюзик. Използване на съвременни информационни и дигитални технологии.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 32 – 33;
- за слушане: *Витоша* – група „Оратница“; *Миш-маш* – СМФ „Жарава“, муз. Владимир Величков, текст народен.

Насоки за работа:

Съществената част от тази тема е осмислянето на понятията локално и глобално,

свързането им със съответни музикални практики, вкл. и с българско и балканско присъствие.

Динамичните промени в съвременния свят са огромни в сравнение с предходните времена. Бързото преодоляване на разстояния, пътешествията по света и технологичният прогрес правят достъпни всички стилове и видове музикални практики. Това позволява информацията за музикалните традиции на различни етноси, народи и култури да е много богата. Днес, без бързия обмен на информация, без дигиталните технологии във всички сфери на нашия живот, достъпът до културите на отдалечени, почти недостъпни територии нямаше да е възможен. Това позволява срещата, смесването, сътворчеството и практикуването на локални музикални практики от цял свят. Това е основание в рубриката *Под луна* да са обяснени понятията *локална музика* и *World music*. Добре е в урока да бъдат коментирани най-важните фактори, които влияят на процесите на глобализацията в музикалната култура. Дискусия би била полезна и с представяне на примери от опита на учениците за присъствието на българската музика на европейската сцена, както и влиянието на европейската музика върху българската музикална култура.

В линията на времето, на втората страница от урока, присъстват фестивали, явления и образци на различни представители в *World music* в съответствие с годините на тяхната поява и най-силно сценично присъствие. Тази информация е една малка част от проявленията на музика и музикални събития по темата, което пък е основание и предпоставка за разширяването ѝ, споделянето на мнения и предпочитания, открояването на практики в контекста на темата. Важно е, освен посочената от нас българска съвременна музика от това направление, да се чуят и други примери, които да са основа за натрупване на достатъчно представи за същността на това явление.

УРОК № 13 : С WORLD MUSIC ПО СВЕТА

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Разширяване на аудиалния опит във връзка с уърлд мюзик. Посочване, разпознаване на творци и творби, вкл. и български.

Задачи на урока: Слушане, коментиране на музика. Аргументиране на предпочитания. Работа в дигитална среда.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор от с. 32 – 33, 41;
- за слушане: Микс от хитови песни; Калайджийско ёро – Вл. Стефановски, Т. Спасов, проект „Балкански коне“; O’Sullivan’s March – „Вождовете“.

Насоки за работа:

Продължава работата по обогатяване на ЗУК по отношение на развитието на *World Music*. В упражнението е предвидена среща с наградите „Грами“ – този път с носители

на наградата в раздел World Music. Неслучайно мотото на урочната страница е: МУЗИКАТА прави хората приятели, а приятелите правят заедно МУЗИКА.

Реализираните проекти, съвместни концертни и творчески изяви на представените формации са убедително доказателство, че музиката е език, на който перфектно се разбират хора от различни националности, етноси и религии. Безспорно необходимо е учениците да осъзнаят богатството от различия в отделните култури и огромната сила на единството и приятелството, с което ги награждава съвместното музициране.

С кратки визитки, чиято музика може да се открие в интернет, сме представили изпълнители от цял свят в тази категория музика – Балканите, Испания, Ирландия, Южна Африка, Нова Зеландия, Бразилия, Индия, САЩ, Япония. Въпроси от *Музикална арена* насочват към открояване и на български представители в направлението.

Със съвместни усилия може да бъде подготвена атрактивна и впечатляваща музикална карта на света с изпълнители и състави от категория World Music.

УРОК № 14 : БЪЛГАРСКАТА МУЗИКА И АРТИСТИ НА СВЕТОВНАТА СЦЕНА

ВИД НА УРОКА: упражнение

Цел на урока: Разширяване на знанията. Осъзнаване на значението на развитието на българската музика и култура от XX в., на ролята на професионалните музиканти за осъвременяване и обогатяване на фолклорната традиция.

Задачи на урока: Коментиране на български творци на световните сцени.

Работа с линия на времето. Изследователска, проектна работа – български музикални представители на световната сцена.

Основен музикален материал:

- за пеене: по избор;
- за слушане: по избор из репертоара на български оперни артисти и Мистериата на българските гласове.

Насоки за работа:

В хода на урока за ученици и учители има още една възможност да бъде отделено специално внимание на таланта и успехите на българските музикални творци, независимо в коя област на музикалното изкуство се изявяват. Логично е към темата за българската следа по световните сцени да се започне от уникалното и неповторимо, единствено по рода си музикално фолклорно наследство на българите.

Важно е да се припомни от наученото дотук, че българската музикална култура има своя възход и развитие по обясними причини едва след Освобождението на България.

Удачно е да се припомни началото на българските духови оркестри, любителски хорове, певчески дружества, читалища и училища – началото на големия път за

българските творци. В хода на урока трябва да се осмисли, че всяко поколение стъпва здраво на основата на българските традиции и музикален фолклор, вграждайки ги в нова съвременна музика, донесла немалко слава на българската композиторска школа.

Да се напише рецептата за успех на българските музиканти, е невъзможно – всеки има своя път и труд, довели го до върха. Важно и пред учениците ясно да се уточни и изясни, че зад успехите на всеки световноизвестен музикант стои много труд и постоянство. Без тях успехът е невъзможен.

Да бъде обхваната темата в рамките на един учебен час, е невъзможно, затова на страницата са включени скромна част от големите имена на България – композитори, артисти. Може да се допълни с диригенти, други ансамбли и оркестри... В подкрепа на темата е и *Линията на времето*, с включени в нея български имена на световни певци артисти.

УРОК № 15 : ВИРТУАЛЕН МУЗЕЙ

ВИД НА УРОКА: наблюдение

Цел на урока: Познаване и използване на съвременен виртуален музей.

Задачи на урока: Самостоятелно събиране и използване на информация при поставени задачи в дейности в изнесена обучаваща среда. Анализирание, сравняване, представяне на резултати от нея.

Насоки за работа:

Днес е факт разнообразието на виртуални музеи, включително и свързани с музиката и музикалното изкуство. Насочваме ви към такава възможност за различна дейност, защото неоспорим факт е достъпността на многообразна информация – снимки, видеоклипове, ноти, статии, бази данни и др., които могат да бъдат полезни в ежедневието ни работата освен конкретно в часовете по музика. А такъв достъп до информация е лесен и бърз, приятен и атрактивен. Подход, основан на търсене, откриване, използване, съхраняване, трансформиране, представяне на информация е тясно свързан с развитието и формирането на ключови компетентности.

с. 42 – 47

Тези страници обхващат уроци за преговор, обобщение, контрол.

Така сме формулирали задачите с прослушване на музика (а те не са малко, защото е важно да звучи музика!), че да сте свободни да ги интерпретирате с музикален материал по ваш избор, дори нееднократно – с нови музика.

Нотните примери са от оперетата *Българи от старо време* на А. Карастоянов, *Лунна светлина* на Кл. Дебюси, *Рондо в турски стил* – Д. Брубек.

доц. д-р *Янна Павлова Рускова*, проф. д. изк. *Стефан Иванов Хърков*,
доц. д-р *Стефан Панайотов Русков*, *Юлиана Рачева Близнакова*

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ ПО МУЗИКА
за 9. клас

Редактор *Елена Томова*
Графичен дизайн и корица *Владимир Минчев*
Коректор *Румяна Стефанова*

Българска. Издание първо, 2018 г.
Формат 70×100/16. Печатни коли 2,5

Издателска къща „Анубис“ ООД
1574 София, ул. „Никола Тесла“ № 5, BSR 2, ет. 4
тел.: 02/944 35 03, 02/944 16 43
e-mail: ik.anubis@anubis.bg, www.anubis.bg

ISBN 978-619-215-293-2

